

ЎЗБЕКИСТОНДА ФОНД БОЗОРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ЙЎЛЛАРИ

Султонов Шерали Нуралиевич

*Тошкент молия институти
“Молия” кафедраси доценти, (PhD)*

Кириш

Молиявий глобаллашув шароитида фонд бозорини халқаро миқёсда ривожлантириш, инвестициялардан самарали фойдаланишга қаратилган масалаларнинг ечимига эришиш бўйича илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда. Тадқиқот натижалари асосида фонд бозорининг миллий ва халқаро тизимларини ривожлантиришга урғу берилмоқда ҳамда узлуксиз равишда такомиллаштирилмоқда. Жаҳон миқёсида ривожланган мамлакатларда «қимматли қоғозлар бозори айланмаси сўнгги йилларда ЯИМ ҳажмига нисбатан 100-200 фоизни ташкил этган ҳолда, 2025 йилдан кейин эса 300 фоизгача етиши башорат қилинмоқда». Жаҳон мамлакатларида фонд бозорлари турли даражада ривожланган бўлиб, макроиқтисодий режалар ишлаб чиқиш ва йирик инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришда, жумладан, хорижий капитал оқимлари ва аҳоли жамғарма маблағларини фонд бозори орқали жалб қилишда муҳим воситалардан бири бўлиб қолмоқда. Аммо, йирик компанияларнинг акциядорлик капитали тузилмасида давлат улушининг юқорилиги, фонд бозори орқали инвестиция жалб этишни такомиллаштириш, молиявий инструментлар ликвидлигини ошириш, жаҳон капитал бозорига интеграциялашувини таъминлаш орқали молиявий ресурслар жалб қилишни кенгайтириш, қимматли қоғозларнинг иккиламчи бозорини ривожлантиришга қаратилган илмий изланишлар олиб бориш долзарб аҳамиятга эга.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Иқтисодий адабиётларда фонд бозори ва қимматли қоғозлар бозори бир хил мазмундаги тушунчалар сифатида талқин этилган. Масалан: «фонд бозори, қимматли қоғозлар бозори – молия бозорининг қимматли қоғозлар эмиссияси ва уларнинг олди-сотдиси билан шуғулланадиган соҳаси» «фонд бозори корпорацияларнинг қимматли қоғозлар бозори ҳисобланади» «фонд бозори – бу шундай бозорки, унда махсус товарлар – қимматли қоғозлар савдоси амалга оширилади» «фонд бозори – бўш пул маблағлари эгалари билан унга муҳтож бўлганларни бирлаштирувчи қимматли қоғозлар бозоридир». Шу муносабат билан “фонд бозори” ва «қимматли қоғозлар бозори»ни бир хил мазмундаги тушунчалар сифатида қарашни ўринли деб ҳисоблаймиз. Бир вақтнинг ўзида қимматли қоғозлар фонд бозори (қимматли қоғозлар бозори)да ҳаракатланади.

Фонд бозори – қимматли қоғозлар эмиссияси ва уларнинг олди-сотдиси билан шуғулланадиган соҳаси ва қимматли қоғозлар муомаласи бўйича молиявий муносабатлар мажмуи бўлиб, унинг асосий вазифаси «жамғарма-

инвестиция» механизмини ишга тушириш, кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришга ва техника тараққиётига зарур бўлган молиявий маблағларни тўplash ва тақсимлаш, юридик ва жисмоний шахсларнинг сармояларини жалб қилиш, уни янада кўпайтириш ва иқтисодиёт тармоқларига йўналтириш орқали иқтисодиётнинг модернизациялашувини таъминлаш кабилардан иборат. Шунингдек, фонд бозори ва унда фаолият кўрсатаётган воситачилар молиявий тизимнинг таркибий қисми бўлиб, ортиқча маблағларни инвесторлардан истеъмолчиларга қайта тақсимлаш жараёнини тезлаштиришга имконият беради.

Фонд бозорида бир пайтнинг ўзида бозор айланмасининг объекти ҳамда томонларга мулкӣ ва бошқа турдаги ҳуқуқлар билан бирга, мажбуриятларни ҳам бериш хусусиятига эга бўлганлиги боис, уларнинг иқтисодий моҳиятини аниқлашда ушбу иқтисодий ҳодисанинг ҳам иқтисодий, ҳам юридик жиҳатларини ўзида жамловчи интеграциялашган ёндашув ҳақида фикр юритиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Тадқиқот методикаси.

Фонд бозорини ривожлантириш бўйича мавжуд бўлган илмий тадқиқотларни ўрганиш, фонд бозори ва унинг таркибини қиёсий солиштириш, статистик маълумотларни ўрганиш ва иқтисодий жиҳатдан таққослаш ва таҳлил қилиш, мантиқий фикрлаш, илмий абстракциялаш, маълумотни гуруҳлаш, анализ ва синтез, индукция ва дедукция усулларида кенг фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар.

Бозор иқтисодиёти шароитида ҳар бир субъектнинг соғлом фаолият кўрсатиши, унинг яшовчанлиги (ҳаётӣлиги) ва рақобатга бардошлиги бошқа омиллар билан бир қаторда кўп жиҳатдан ўша субъект томонидан қай тарзда инвестицион фаолиятнинг амалга оширилаётганлиги билан боғлиқ. Тараққий этган мамлакатларда инвестицион фаолиятнинг амалга оширилиши, энг аввало, субъектларнинг фонд бозоридаги иштирокини назарда тутаяди. Субъектларнинг фонд бозоридаги иштироки эса ҚҚБни ривожлантириш масалаларига бориб тақалади. Айти дамда Ўзбекистон фонд бозорини ривожлантириш билан боғлиқ масалаларни, авваламбор, фонд бозори ривожланишининг ҳозирги авҳолига баҳо бермасдан, унга хос хусусиятларни, тенденцияларни аниқламасдан ва тегишли таҳлил (иқтисодий) ишларини амалга оширмасдан ҳал қилишнинг иложи йўқ. Ўзбекистон фонд бозорини ривожлантиришда 600 дан зиёд АЖ фаолият юритаётган бўлса-да, молия бозоридан маблағ жалб эта олмаяпти. Жумладан, акциядорларнинг умумий йиғилишида уларнинг иштирок этишини таъминлаш каби муаммолар мавжуд. Фонд бозорини ривожлантиришда аҳолининг молиявий саводхонлигини ва мазкур бозорга бўлган ишончини ошириш долзарб вазифа ҳисобланади. Шу сабабли, миллий фонд бозорининг ҳозирги авҳолига баҳо бериш, унга хос тенденцияларни аниқлаш билан боғлиқ

бўлган масалаларни ҳал қилишга ҳаракат қиламиз. Институционал ва таркибий ислохотларни жадаллик билан амалга ошириш, давлат активларини бошқаришнинг самарали механизмларини жорий этиш, монополияга қарши курашишни тартибга солиш, капитал бозорининг ишончли ишлаш тизимини тубдан такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 13 апрелдаги “Капитал бозорини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6207-сон Фармони қабул қилинди.

Мазкур Фармоннинг қабул қилиниши давлат активларини бошқариш, рақобат ва капитал бозорини ривожлантириш соҳаларида бир қатор тузилмавий ислохотларни изчил амалга ошириш йўлидаги муҳим амалий қадам бўлди.

Капитал бозорини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари этиб куйидагилар белгиланди:

-капитал бозорининг рақобатбардошлигини ошириш ва унинг капиталлашувини 2023 йил якунига қадар 45 трлн сўмга етказиш, банк томонидан кредитлашга муқобил бўлган самарали молиялаштириш механизмини яратиш;

-халқаро молия бозорлари билан фаол интеграциялашув, замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш ва хорижда муваффақиятли синовдан ўтган илғор ёндашувларни қўллаш орқали барча тоифадаги инвесторлар учун капитал бозорининг қулайлигини ошириш;

-капитал бозорининг уйғун фаолияти ва унинг барча сегментлари ривожланишини таъминлаш орқали 2023 йил якунига қадар республика ва ҳудудий инвестиция дастурлари доирасида лойиҳаларнинг қимматли қоғозлар чиқариш орқали молиялаштирилган қисмини 5 фоизга етказиш;

-соҳага илғор халқаро амалиётни жорий қилиш, ортиқча тўсиқлар ва чекловларни бартараф этиш орқали фонд бозорида ривожланиш мақсадларига йўналтирилган инвестицияларни фаол молиялаштириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш;

-халқаро мезонлар ва тажрибаларни жорий қилган ҳолда, капитал бозорини тартибга солишнинг яхлитлигини ва тизимли таваккалчиликларнинг олдини олишни таъминловчи қонунчилик базасини яратиш;

-капитал бозорини замонавий талабларга жавоб берадиган кадрлар билан таъминлаш тизимини ривожлантириш, истиқболли, шу жумладан хорижий мутахассисларни жалб қилиш учун жозибадор шарт-шароитларни яратиш;

-капитал бозори учун соҳа мутахассисларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, уларнинг малакасини оширишни тизимли йўлга қўйиш;

-миноритар инвесторлар, капитал бозорининг бошқа иштирокчилари ҳамда аҳоли кенг қатламларининг билимлари, кўникмалари ва молиявий

саводхонлигини оширишни қўллаб-қувватлаш дастурлари доирасида 2023 йил якунига қадар 40 минг нафар аҳолини қамраб олиш белгиланди.

Фармонга мувофиқ давлат активларини бошқариш, давлат иштирокидаги иқтисодий ночор корхоналарни молиявий соғломлаштириш, рақобатни ривожлантириш ва монополияга қарши курашни тартибга солиш, капитал бозорини ривожлантириш соҳаларида давлат сиёсатининг асосий йўналишлари белгиланди.

Фонд бозорининг асосий таркибий қисмлари ҳисобланган биржалар ва муқобил савдо тизимларининг ролини ошириш, янги молиявий воситаларни жорий этиш, фонд бозорида ўзини ўзи бошқариш органларини ташкил этиш, қимматли қоғозларни онлайн сотиб олиш ва электрон савдоларни ташкил этиш бу борада тегишли илмий изланишлар олиб борилишини тақозо этади. Сўнгги йилларда миллий фонд бозорини ривожлантириш йўлида кенг кўламли ислохотлар амалга оширилмоқда.

Ривожланган мамлакатлар тажрибаси шундан далолат берадики, самарали фаолият кўрсатувчи фонд бозори иқтисодий ўсиш суръатларига ижобий таъсир кўрсатадиган омиллардан биридир. Ривожланган фонд бозори корхоналарга катта ҳажмдаги сармоя талаб қилувчи лойиҳаларни молиялаштиришда рискларни муносиб баҳолаш ва диверсификациялаш, маблағларни самарали жалб қилиш имконини беради. Бундан ташқари, фонд бозори иқтисодий тенденцияларнинг индикатори бўлиб хизмат қилиши мумкин, бу эса манфаатдор томонларга (шу жумладан, ҳукуматга) ўзининг ҳаракатлар стратегиясини ишлаб чиқишга ва самарали амалга оширилишига имкон беради.

Фонд бозорини давлат томонидан тартибга солишнинг асосий элементларидан бири бу – фонд бозори тўғрисидаги қонунчиликнинг унинг иштирокчилари томонидан амал қилиниши устидан назоратдир. Назорат органлари тажрибасини ҳамда қимматли қоғозлар бозори иштирокчилари фаолиятини умумлаштириш бўйича назорат элементларини услубий жиҳатдан тизимлаштириш лозимдир. Юқоридагилардан келиб чиқиб, фикримизча, фонд бозорини давлат томонидан тартибга солиш тизимини билвосита (тўғридан-тўғри) ва бевосита усулларга ажратиш мумкин.

Фонд бозори яхши ривожланмаган мамлакатлар сармоя жалб қилиш учун бир мунча юқори харажатларга дуч келмоқдалар ва бу рақобат муҳитига салбий таъсир кўрсатади, иқтисодиётнинг соғломлиги тўғрисида холис ахборот берувчи воситанинг йўқлиги вазиятни яхшилаш бўйича амалий ва самарали чоралар қабул қилинишига имкон бермайди. Бироқ, сўнгги ўн йилликдаги Ўзбекистон капитал бозори кўрсаткичларининг таҳлили, афсуски, унинг ҳолатини ижобий баҳолаш учун асос бўла олмайди. Умуман, ҚҚБни, хусусан, фонд бозорини ривожлантириш ҳар доим Ўзбекистон иқтисодиётини ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларидан бири бўлиб келган. Бир қарашда фонд бозори тараққиёти учун зарур бўлган шарт-шароитлар мавжуд: норматив-

хуқуқий база яратилди, корхоналарда корпоратив бошқарув тизимини яхшилаш ва фонд бозорида шаффофликни таъминлаш бўйича чора-тадбирлар кўрилди, бозор инфратузилмаси шакллантирилди. Аммо, акциялар капиталлашувининг, қарз мажбуриятларини ифодаловчи қимматли қоғозларнинг ва ҚҚБ савдо ҳажмининг мамлакат ЯИМ ҳажмига нисбати каби кўрсаткичлар орқали фонд бозорининг аҳволини ва унга хос тенденцияларни аниқлаш мумкин.

Ўзбекистонда листинг компаниялари бозор капитализациясининг ЯИМ ҳажмидаги улуши 2020 йил 1 январь ҳолати бўйича 5,3 фоизни ташкил қилди. Таққослаш учун, мазкур кўрсаткич Қозоғистонда 21,7 фоизни ва Россияда 34,8 фоизни ташкил қилган. Капитал бозори ривожланган мамлакатларда эса бу кўрсаткич анча юқоридир.

Фонд бозорининг тараққий этиш даражаси мамлакат молия бозори ривожланишини белгилаб берувчи муҳим бўғинлардан саналади. Тизим ривожда унинг таркибидаги савдо тузилмаларининг капиталлашув даражаси, айланма ҳажмининг йириклиги, қимматли қоғозларнинг даромадлилик даражаси ҳамда муомаладаги молиявий инструментлар ликвидлиги муҳим аҳамиятга эга. Бундан ташқари, фонд бозорининг ривожланиши ва халқаро интеграциялашуви мамлакат иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб қилишга таъсир этувчи асосий омил ҳисобланади. Шу боисдан ҳам иқтисодиёти тараққий этган барча мамлакатларда фонд бозори ривожига алоҳида эътибор қаратилади.

Фонд биржасининг бугунги кундаги асосий мақсадларидан бири – республикамиздаги молиявий барқарор ва ликвидли АЖларини листингга жалб қилишдир.

АЖларининг расмий биржа листингига киритилиши бу – ушбу жамиятларнинг маълум даражада ишончилигидан ва молиявий барқарорлигидан дарак беради ҳамда улар тўғрисидаги ахборотларнинг доимий ошкор қилиниб борилиши эса инвесторларнинг инвестиция киритишга бўлган ишончини оширади. Таҳлилларга кўра, фонд биржаси савдоларида инвестор сифатида жисмоний ва юридик шахсларнинг тижорат банклари қимматли қоғозларига бўлган қизиқиши ва ишончи доимий равишда ошиб бормоқда.

Ҳозирда фонд бозори ривожланишнинг янги bosқичига кўтарилган бўлиб, бунда мамлакатда амалга оширилаётган кенг кўламли иқтисодий ислохотлар муҳим аҳамият касб этмоқда. Қимматли қоғозлар билан олди-сотди жараёнида халқаро тўловларни жорий қилиш, чет эл инвесторларининг депо ҳисобларини юритиш, унинг қоидаларини ишлаб чиқиш, тегишли норматив-хуқуқий асосларини такомиллаштириш шулар жумласидандир.

Бугунги кунда мазкур соҳа 100 га яқин норматив ҳужжатлар билан тартибга солиниб, кўплаб чекловлар белгиланган. Маълумки, ривожланган давлатларда банклар фонд бозорининг фаол иштирокчиси ҳисобланади, мамлакатимизда эса банкларга бошқа субъектларнинг акцияларини бирламчи

бозорда харид қилиш тақиқланган. Шу боисдан, соҳага оид қонун ҳужжатларини қайта кўриб чиққан ҳолда ортиқча чекловларни бекор қилиш ва илғор хорижий тажрибалар асосида фонд бозорида ишлашни соддалаштириш зарур.

2022 йилда фонд бозори кўрсаткичларида ҳам миқдор, ҳам сифат жиҳатдан сезиларли ўзгаришлар рўй берди. Бу биржа савдо айланмасининг ўсиши, битимлар тузишнинг жадаллашуви, фонд бозорига хизмат кўрсатувчи барча инфратузилмаларнинг ривожланиши ҳамда қонунчилик ва мувофиқлаштириш ишларининг такомиллашиб бораётганлигидан далолат беради. Буларнинг барчаси фонд бозори иштирокчилари ҳамда кенг жамоатчиликнинг фонд бозорига бўлган қизиқишини кучайтиришга хизмат қилмоқда.

Фонд биржаси фаолиятининг 2022 йилги савдо айланмаси таҳлили иқтисодиётнинг молиявий сектори соҳасидаги қимматли қоғозлари юқори инвестицион жозибадорлик касб этганини кўрсатади. ҚҚБни ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирларнинг фаол тарзда амалга оширилиши натижасида қимматли қоғозлар савдо ҳажми яна ривожланиш суръатига эга бўлган. «Тошкент» республика фонд биржаси мамлакатимиз ҚҚБнинг асосий савдо майдони ҳисобланади. Бугунги кунда бир қатор тижорат банклари ҚҚБда профессионал фаолиятни амалга ошириш учун брокерлик идораларини ташкил этган ҳолда фонд бозорида самарали фаолият юритиб келмоқда.

Тижорат банкларининг биржа савдоларидаги иштирокини кенгайтириш учун уларнинг хорижий инвесторлар ва молиявий институтлар билан ўзаро самарали ҳамкорлигини ривожлантириш ва илғор тажрибаларини ўзлаштириш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Фонд бозорида профессионал иштирокчилар миқдорининг камлиги мазкур бозор ривожланишига салбий таъсир кўрсатувчи омиллардан ҳисобланади.

Жаҳон амалиётидан келиб чиққан ҳолда капитал бозорида муомалада бўлган қимматли қоғозлар турларини кўпайтириш ва савдо тизимларини такомиллаштириш лозим.

Бир қатор хорижий мамлакатларда қимматли қоғозларнинг кунлик савдо айланмаси ва ликвидлилиги юқори, чунки талаб ва таклифнинг мутаносиблиги мавжуд, яъни биржада фаол сотувчи ҳам, оловчи ҳам етарлича. Бу фонд бозори ривожини таъминлайдиган асосий омиллардан биридир. Бундан ташқари, ушбу бозор фаолиятини талаб даражасига чиқариш учун АЖлари сонини кўпайтириш, жисмоний ва юридик шахсларни ушбу бозорга кўпроқ жалб қилиш муҳим. Бу борада, айниқса, давлат иштирокидаги корхоналарнинг облигация ва акцияларини чиқариш ва реализация қилиш, шу жумладан маҳаллий ва хорижий фонд биржаларида IPO/SPO бўйича эмиссияларни жойлаштириш ҳисобига, шу жумладан тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни, шунингдек портфель инвестицияларни жалб қилиш, миқёсини кенгайтириш мақсадга мувофиқ. Мамлакатимизда фонд бозорини ривожлантириш борасида кенг

кўламли ислохотлар амалга оширилмоқда, шундай бўлса-да, тизимда айрим муаммолар мавжудлиги сезилади. Хусусан:

– қимматли қоғозлар бозорида молиявий инструментларнинг камлиги, мавжудларини ҳам эмиссия қилиш ва уларни самарали жойлаштириш амалиётининг сустлиги;

– мазкур бозор билан боғлиқ кўплаб чекловларнинг мавжудлиги, меёрий-ҳуқуқий ҳужжатларининг кўплиги;

– миллий потенциал инвесторлар ва бозорнинг профессионал қатнашчилари мавжуд эмаслиги;

– давлат иштирокидаги корхоналар фаолиятига ташқи молия бозоридан маблағ жалб этилмаслиги;

– фонд бозорини ривожлантириш бўйича норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг халқаро стандартлар ва бугунги кун талабларига жавоб бермаслиги, қонун ҳужжатларининг рақобатга таъсирини баҳолаш тизимининг йўқлиги ҳамда товар ва молия бозорларини таҳлил қилиш услубиятининг эскирганлиги;

– мамлакат капитал бозорининг ҳозирги ҳолати иқтисодиётнинг реал секторига узоқ муддатли ва тўғридан-тўғри, шу жумладан, хорижий инвестицияларни жалб этиш бўйича мавжуд имконият ва салоҳиятдан фойдаланишга имкон бермаяпти, кўзланган ислохотларни самарали амалга ошириш ва республикани жадаллик билан инновацион ривожлантиришга тўсиқ бўлмоқда;

– аҳолининг фонд бозори ва унинг фаолияти хусусидаги молиявий саводхонлигининг нисбатан сустлиги;

– АЖларининг аксарият қисмини давлат томонидан назорат этилиши капитал бозори ривожига тўсқинлик қилаётган омиллар жумласига киради.

Капитал бозорини ривожлантиришнинг яхлит стратегиясини шакллантириш ва ушбу соҳада ягона давлат сиёсатини амалга ошириш, ўз навбатида, фонд бозорининг самарали инфратузилмасини шакллантиришга кўмаклашиш, иккиламчи ҚҚБни жадал ривожлантириш ва унинг кўламини кенгайтириш, корпоратив бошқарув тизимини такомиллаштириш, корпоратив бошқарув ва капитал бозорини тартибга солиш соҳасида халқаро алоқаларни ривожлантириш борасидаги ислохотлар билан изоҳланади. Шунингдек, давлат иштирокидаги корхоналарнинг облигация ва акцияларини чиқариш ва реализация қилиш, шу жумладан маҳаллий ва хорижий фонд биржаларида IPO/SPO бўйича эмиссияларни жойлаштириш ҳисобига, шу жумладан, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни, шунингдек портфель инвестицияларни жалб қилиш орқали капитал бозорида фаол иштирок этиши ва давлат активларини реализация қилиш (хусусийлаштириш) ва ижарага беришнинг очиқ ва шаффоф механизмини таъминлаш, инвесторлар томонидан қабул қилинган инвестиция ва ижтимоий мажбуриятлар бажарилиши устидан мониторинг қилиш,

шунингдек давлат хусусий шериклик бўйича таклифларни тайёрлашда иштирок этиши миллий иқтисодиёт ривожда муҳим ўрин тутди.

Хулоса ва таклифлар.

Юқоридаги фикрлардан шуни хулоса қилиш мумкинки, Ўзбекистонда фонд бозорининг иқтисодиётдаги ролини оширишга, пировардида, миллий иқтисодиётни барқарор ривожлантиришга хизмат қилади. Мазкур чора-тадбирларни амалга оширишда қуйидагиларга эътибор бериш мақсадга мувофиқ:

1. Фонд бозорининг мавқеини ошириш борасида асосий вазифалардан бири ҚҚБ ҳақидаги ахборотларни барча манфаатдор шахслар олиши учун тенг шароитлар яратиш ҳисобига эришиладиган, бозор транспарентлиги даражасини ошириш зарур. Бунинг учун фонд бозори эмитентлари ва малакали иштирокчилари томонидан ахборотнинг шаффофлигига қаратилган дастур ва чоралар ишлаб чиқиш лозим;

2. Стратегик аҳамиятга эга йирик эмитент-компанияларнинг инвестицион жозибдорлигини ошириш учун улар акциядорлик капитали тузилмасида давлат улушини босқичма-босқич қисқартириш лозим;

3. ҚҚБ профессионал иштирокчиларига қўйилган иқтисодий талаблар миқдорини фонд бозори ҳажмига нисбатан мослаштириш зарур;

4. ҚҚБнинг ҳуқуқий-меъёрий базасини, тартибга солиш механизмини доимий равишда такомиллаштириб бориш лозим;

5. Давлат корхоналарини хусусийлаштириш жараёнига кенг жалб қилиш орқали ҚҚБнинг эмиссион фаоллигига эришиш лозим;

6. Масъулияти чекланган жамиятларга облигациялар чиқариш ҳуқуқини бериш зарур.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасини ўрганиш ва кенг жамоатчилик ўртасида тарғиб этишга бағишланган илмий-оммабоп қўлланма. – Т.: «Маънавият», 2018.

2. *Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси. «Ф» ҳарфи. – Т.: «ЎМЭ» давлат илмий нашриёти. 2001. – Б. 202.*

3. Тьюлз Р., Бредли Э., Тьюлз Т. Фондовый рынок. – 6-е изд.: Пер. с англ. – М.: «ИНФРА-М», 1997. – С.

4. *Берзон Н.И. и др. Фондовый рынок. – 2-е изд. – М.: «Вита-пресс», 1999. – С. 8.*

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 13 апрелдаги “Капитал бозорини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6207-сон Фармони. www.lex.uz

6. Атаниязов Ж.Х., Алимардонов Э.Д. "Ўзбекистонда фонд бозори: жорий ҳолат ва ривожланиш истиқболлари" journal.bfa.uz/maqola/Maqola_5_son_2019.pdf. Б 56.
7. SULTONOV, SHERALI, et al. "DEVELOPMENT WAYS OF STOCK MARKET IN UZBEKISTAN (IN THE CASE OF "TASHKENT" REPUBLICAN STOCK EXCHANGE)." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
8. Sherali Sultonov. Directions of state regulation of the stock market. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues - Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047
9. Tokhir Malikov, Sherzod Jalilov, Khotamjon Kobulov, Sherali Sultonov. Methodological approaches to assessing and forecasting the tax potential of the region // Turkish Journal of Computer and Mathematics Education Vol.12 No.11 (2021), May 2021, p. 7056-7060
10. Sherali Sultonov Nuraliyevich, & Nodira Soatova Bobokhanovna. (2022). Ways of Fund Market Development in Uzbekistan. Eurasian Scientific Herald, 7, Page 13-21.
11. Sultonov, Sherali, ET AL. "Development ways of stock market in Uzbekistan (in the case of "TASHKENT" republican stock exchange)." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
12. Sultonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari. Iqtisodiyot va ta'lim / 2022-yil 5-son. 185-bet.
13. Sherali Sultonov. Directions of state regulation of the stock market. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues - Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047
14. Sultonov, Sherali, and Nodira Soatova. "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS." 湖南大学学报 (自然科学版) 49.12 (2022).
15. Sultonov Sherali, et al. "Development ways of stock market in uzbekistan (in the case of "tashkent" republican stock exchange)." journal of critical reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
16. Sherali Sultonov Nuraliyevich, & Nodira Soatova Bobokhanovna. (2022). Ways of Fund Market Development in Uzbekistan. Eurasian Scientific Herald, 7, Page 13-21.
17. Sultonov, Sherali, ET AL. "Development ways of stock market in Uzbekistan (in the case of "TASHKENT" republican stock exchange)." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
18. Sultonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari. Iqtisodiyot va ta'lim / 2022-yil 5-son. 185-bet.
19. Sherali Sultonov. Directions of state regulation of the stock market. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues - Peer Reviewed

Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047

20. Nodira Soatova. Directions for strengthening the tax revenue base of local budgets. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues-Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047

21. Soatova N. LOCAL BUDGETS DIRECTIONS FOR STRENGTHENING TAX INCOME BASES. Economics and education. 2021 Aug 30 (4): 159-167.

22. Soatova, Nodira (2021) "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS," International Finance and Accounting: Vol. 2021: Iss. 4, Article 9. <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2021/iss4/9>

23. Nuralievich, Sultanov Sherali, and Soatova Nodira Bobokhanovna. "Issues Of Strengthening Taxable Revenue Bases Of Local Budgets." Journal of Positive School Psychology 6.9 (2022): 4301-4308.

24. Bobokhanovna, Nodira Soatova, and Sherali Sulstonov Nuraliyevich. "Local Budgets Mechanisms for Strengthening Tax Income Bases." Czech Journal of Multidisciplinary Innovations 4 (2022): 25-37.

25. Khotamjon Kobulov, Sherzod Jalilov, Sherali Sultanov, Nodira Soatova. Modeling the processes of forming a strategy for the revenue potential of local budgets // Journal of Advanced Research in Dynamic and Control Systems. VOLUME 12, ISSUE 6. 2020. DOI: 10.5373 / JARDCS / V12I6 / S20201161. Pages: 1210-1216

26. Sulstonov, Sherali, and Nodira Soatova. "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS." 湖南大学学报 (自然科学版) 49.12 (2022).

27. Khotamjon Kobulov, Sherzod Jalilov, Sherali Sultanov, Nodira Soatova. Modeling the processes of forming a strategy for the revenue potential of local budgets // Journal of Advanced Research in Dynamic and Control Systems. VOLUME 12, ISSUE 6. 2020. DOI: 10.5373 / JARDCS / V12I6 / S20201161. Pages: 1210-1216

28. Tokhir Malikov, Sherzod Jalilov, Khotamjon Kobulov, Sherali Sulstonov. Methodological approaches to assessing and forecasting the tax potential of the region // Turkish Journal of Computer and Mathematics Education Vol.12 No.11 (2021), May 2021, p. 7056-7060

29. Soatova N. LOCAL BUDGETS DIRECTIONS FOR STRENGTHENING TAX INCOME BASES. Economics and education. 2021 Aug 30 (4): 159-167.

30. Soatova, Nodira (2021) "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS," International Finance and Accounting: Vol. 2021: Iss. 4, Article 9. <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2021/iss4/9>

31. Nuralievich, Sultanov Sherali, and Soatova Nodira Bobokhanovna. "Issues Of Strengthening Taxable Revenue Bases Of Local Budgets." Journal of Positive School Psychology 6.9 (2022): 4301-4308.

32. Bobokhanovna, Nodira Soatova, and Sherali Sulstonov Nuraliyevich. "Local Budgets Mechanisms for Strengthening Tax Income Bases." Czech Journal of

Multidisciplinary Innovations 4 (2022): 25-37. Мирзиёев Ш.М. Фонд бозорини ривожлантириш масалаларига бағишланган йиғилиш баёноти. 2019 йил 7 октябрь.